

2022-2023

FLER JUDISKA BERÄTTELSE I SKOLORNA



En rapport om förebyggande arbete
mot antisemitism, utfört i mellan-
stadieskolor i Lunds kommun

Publikationen har tagits fram med stöd av Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF). Innehållet reflekterar enbart åsikterna hos författarna. MUCF kan inte hållas ansvarig för informationen i publikationen eller hur den kan komma att användas.

Rapporten finns för nerladdning från Judiska Centrets webbplats www.jcl.se

© Copyright: 2023, Judiska Centret i Lund, info@jcl.se

INNEHÅLL

- 4** Förord
- 5** Inledning
- 6** Samtalet
- 9** Eleverna - vad skrev de?
- 10** Lärarna - vad tyckte de?
- 11** Utmaningar och lösningar
- 13** Fortsättning
- 14** Sammanfattning
- 15** Länkar

FÖRORD

Mitt judiska arv har alltid varit en liten men viktig del av mig. Traditionerna, de djupa rötterna, gemenskapen hos ett folk. Tyvärr har jag, precis som de flesta svenska judar, behövt förhålla mig till antisemitismen i vårt samhälle. När och var kan jag berätta om min judiska identitet?

Jag har varit rädd. Låtit andra ta kampen mot tågande nazister. Ignorerat judehat på nätet. Kanske börjat skriva en kommentar (alltför välformulerad) som jag sedan raderat. Ja, ni hör ju, bedrövtligt. Fegt.

Antisemitismen i Malmös skolor undersöktes för några år sedan och resulterade i rapporten *Skolgårdsrasism, konspirationsteorier och utanförskap*. Den pekade på behovet av fler judiska berättelser i skolorna. När endast ett fåtal bilder av judar presenteras i skolorna, skapas en stereotyp av judar som "den andre". Detta bidrar till antisemitism.

Jag insåg att eleverna skulle behöva träffa någon som kunde prata med dem om arv, tradition och identitet från ett nutida svenskt perspektiv. Jag insåg att de skulle behöva träffa någon som jag.

Även jag behövs i arbetet mot antisemitism. Även jag kan. Även jag vågar.

Elisabet Asketorp
Initiativtagare och projektledare för "Fler judiska berättelser i skolorna"
Judiska Centret i Lund
2022-2023



INLEDNING



Känns bilden bekant? Svart hatt, tinningslockar och långt skägg? Så ser väl judar ut? Eller? Enligt Malmörapporten presenteras endast två bilder av judar i skolans undervisning; ortodoxa judar och judar som offer för Förintelsen. Bild från läroboken Utkik 4-6 Religion, Gleerups.

Projektet "Fler judiska berättelser i skolorna" grundar sig på slutsatserna från Malmörapporten "Skolgårdsrasism, konspirationsteorier och utanförskap".

Det praktiska arbetet startade hösten 2022 tack vare projektstöd från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor (MUCF). Därmed kunde vi i Judiska Centret i Lund (JCL) börja vårt förebyggande arbete i mellanstadieskolorna i Lunds kommun.

Denna rapport presenterar vårt arbete under läsåret 2022-2023 då vi träffade 1000 elever i 17 mellanstadieskolor i Lunds kommun.

Erbjudandet till höger skickades ut till alla rektorer i mellanstadieskolor inom Lunds kommun höstterminen 2022.

VAD VET DU OM JUDARNA I LUND?

Ja, de bodde i Nöden för 100 år sen.
Men idag då?

Judiska centret i Lund driver ett projekt under läsåret 22/23 för Lunds kommuns 5:e- och 6:e-klassare, finansierat av MUCF. Vi vill samtala med era elever om **svensk-judisk identitet**.

Under 2021 utkom Malmö stad med en rapport om antisemitismen i skolorna. Bland annat framkom det att endast två olika bilder av judar förekommer i undervisningen i skolan:

- Judar under 2:a världskriget
- Ortodoxa judar

Detta vill vi ändra på. Projektet heter "Fler judiska berättelser i skolorna", och genom ett samtal om **minoritetsskap, identitet, arv** och **religion** vill vi synliggöra den svensk-judiska minoritet som idag lever i Sverige. På så sätt kan vi stärka de judiska barnen, skapa förståelse för den judiska minoriteten och på sikt minska antisemitismen.

Vad? Samtal med en jude.

När? Fr.o.m. 1/11 2022.

Hur? Halv/helklass. 40-60 min.

För vem? 5:or och/eller 6:or.

Kontakt: judiskidentitet@jcl.se



SAMTALET

Efter ett uppstartsmöte i början av september 2022 bildades inom JCL en arbetsgrupp för projektet. Den bestod av en avlönad projektledare och fyra personer som engagerade sig ideellt. Tillsammans arbetade vi fram samtalets struktur och pedagogik. Vi tog inspiration från liknande projekt i Malmö, Köpenhamn, Oslo och Stockholm. Vi var även på två studiebesök i Malmö.



Olika personer

Projektets mest grundläggande idé var att låta eleverna möta och samtala med *olika* judiska personer, för att skapa *fler* judiska berättelser.

De flesta skolor fick därför besök av två-tre personer ur arbetsgruppen, samtliga med olika bakgrund och ingång till sin judiska identitet.



Förberedelse

Vi bad eleverna att förbereda frågor inför vårt besök. Vi ville ge dem en möjlighet att få svar på alla sina funderingar kring judar och judendomen. Samtidigt ville vi att de skulle ha tänkt igenom vad det kan betyda att tillhöra den judiska minoriteten. Att eleverna var förberedda visade sig vara den enskilt största faktorn för ett bra samtal.



Samtalets innehåll

Det var viktigt för oss att hålla ett öppet samtal, men för att det skulle fungera behövde vissa grundkunskaper om t.ex. judiska högtider vara på plats. Vi beslöt att inleda med en kort introduktion som la en grund och samtidigt öppnade upp för samtal, och att därefter fokusera på tre centrala ämnen.

I KLASSRUMMET

Introduktionen varade ca 10 minuter och ett exempel på hur det såg ut kan ni se här: <http://www.jcl.se/identitet/judisk-identitet-mucf.mp4>. Filmen är ca 6 minuter lång.

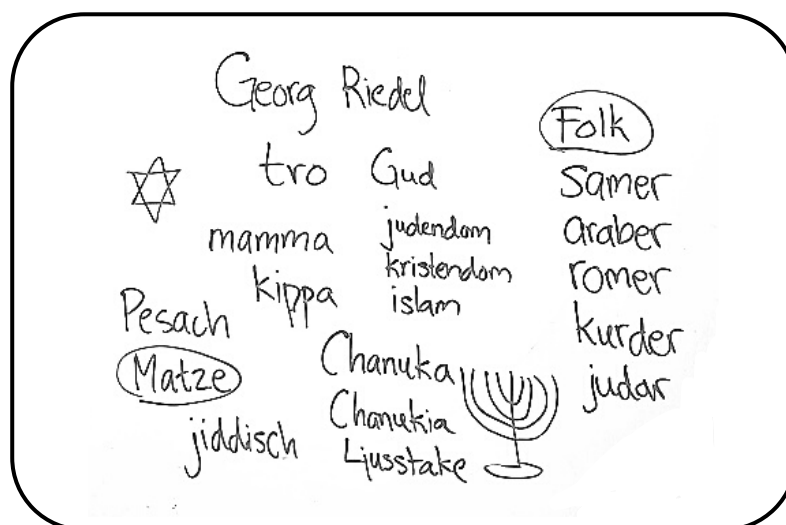
Under resten av lektionen arbetade vi efter en pedagogisk modell där vi blandade elevernas *frågor* med våra förberedda *fokusområden* (se nedan), skrev upp *begreppen* på tavlan och försökte *aktivera* samtliga elever.

En vanlig fråga var "Vilken judisk högtid gillar du mest?". När vi svarade fick vi först kortfattat berätta om högtiden, sedan berätta hur vi personligen firar eller inte firar, och varför. Därefter ställde vi ofta frågor tillbaka till eleverna. "Hur många av er gillar att fira jul? Varför? Är inte det förresten en kristen högtid?"

| Fokus | Innehåll | Syfte |
|-------------------------------|--|--|
| Traditioner | Personliga berättelser om hur vi firar högtider och upprätthåller vissa traditioner, och varför. Jämförelser med traditioner som eleverna firar. | En personlig berättelse ger ett mer bestående intryck. I jämförelsen kan eleverna få kunskap och förståelse för hur likt/olikt vi firar och lever. |
| Judar som nationell minoritet | Exempel på hur judar haft kulturell påverkan på det svenska, t.ex. Georg Riedel. Jämförelse med andra nationella minoriteter, ett "folk". | Förståelse för att judisk historia även är svensk historia. Kunskap om att de flesta svenska judar lever sekulärt, och vad det innebär. |
| Lära med sinnen | Känslor och syn: Judiska föremål som skickas runt i klassen. Smak och lukt: Matzebröd. Hörsel: En sång på hebreiska och en låt som Georg Riedel tonsatt. | Det som kan upplevas med alla sinnen ger ett djupare intryck och kunskapen har lättare att bestå över tid. |

Begreppen skrev vi upp på tavlan. I slutet av lektionen kunde det se ut så här:

Urval av begrepp :
5783/2023/1444
icke-troende
sekulär
beigel
hebreiska
helgfirande
shabbat
kosher
LGBTQ
tradition
midsommar
Moses
synagoga



Avslutningsvis sammanfattade vi några av de viktigaste punkterna och gav eleverna en lapp där de skulle skriva eller rita något som de fått med sig från lektionen. Vi bad dem skriva/rita något som var nytt för dem, eller något som var intressant, eller något som var konstigt eller annorlunda. Anledningen till detta var främst pedagogisk, för att eleverna skriftligt skulle befästa kunskapen, men även för att få en chans att själva reflektera kring det vi pratat om.

Efter lektionen kom elever ofta fram för att fråga något enskilt eller titta närmare på föremålen vi hade med oss. Flera elever sökte också kontakt med oss på skolgården eller i matsalen. Särskilt elever med annan folktillhörighet än svensk (t.ex. kurder) verkade uppskatta att vi tog upp ämnet folkgrupp och identitet.

UTVÄRDERING

De anonyma lapparna fungerade också som återkoppling till oss. Hade eleverna lärt sig något? Vad tyckte de var mest intressant? Fanns det något område där vi behövde vara tydligare?

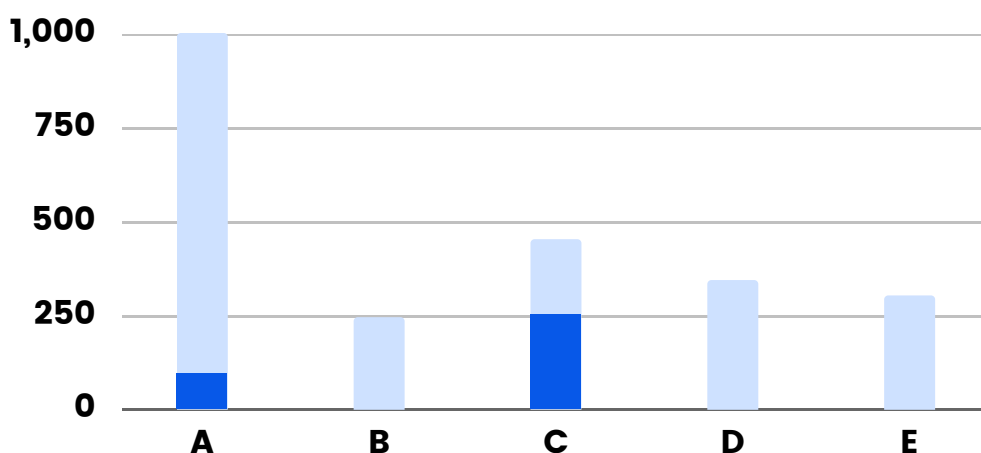


En skriftlig utvärdering hade varit bättre, men vi avstod från det på grund av tidsbrist under lektionerna. Det går trots allt att utläsa en del information från lapparna, vilket presenteras på nästa sida. Resultaten måste dock förstås utifrån den uppgift eleverna fått, och ska *inte* ses som en utvärdering eller ett resultat av elevernas attityd.

ELEVERNA

- VAD SKREV DE?

Antal elever



10%

av eleverna hade mött en judisk person tidigare.

25%

av eleverna skrev/ritade "matze" på sina lappar.

- **A** - Träffat judiska personer (mörkblå stapel - träffat en judisk person tidigare)
- **B** - Fler judiska berättelser
- **C** - Sensoriskt intryck (mörkblå stapel - matze)
- **D** - Byggt på tidigare undervisning
- **E** - Nyfikenhet och positivitet

1000 elever (**A**) har fått träffa judiska personer i projektet, och av dem har ca 100 (mörkblå stapel) träffat en judisk person tidigare. På de anonyma lapparna uttryckte 242 elever (**B**), utan att ha blivit specifikt tillfrågade om detta, att de fått kunskap om fler judiska berättelser. 450 elever (**C**) skrev att de uppskattat eller tagit intryck av att få ta del av judiska saker, språk, mat eller sång. 259 (mörkblå stapel) av dessa hade skrivit/ritat matzebröd. 341 elever (**D**) skrev på lapparna begrepp och termer som tyder på att de befast eller byggt på kunskap från tidigare undervisning. 300 av eleverna (**E**) uttryckte nyfikenhet kring judendomen och positivitet kring judar och vårt besök.



*Eleverna har **INTE** blivit tillfrågade om de lärt sig om fler judiska sätt att vara, eller vilken attityd de har till det judiska, eller vad de tyckte bäst om. De har skrivit eller ritat enligt uppgiften de fått (se föregående sida).*

LÄRARNAS - VAD TYCKTE DE?

Utvärdering från lärarna hade även det varit värdefullt, men det har tyvärr inte varit möjligt att genomföra. Däremot har vi ofta fått muntlig eller skriftlig feedback efter vårt besök. **Samtliga har varit mycket positiva.**

En **nutida och positiv ingång** till judar och judendomen har varit uppskattad. Vi har levandegjort något som ofta blir helt teoretiskt i undervisningen. Många lärare har även uttryckt önskan om att komplettera vårt besök med ett möte med muslimer och kristna, gärna med liknande upplägg. Flera lärare har tackat oss för nya saker som de har lärt sig, vilket tyder på att en kompetenshöjning även bland lärarna är nödvändig.

**Många lärare
önskar att
vi ska
återkomma
även nästa
läsåår.**

Flera lärare har även berättat för oss om sin egen judiska bakgrund, trots att ingen av dem delat den informationen med sina elever. Två lärare har gett feedback att vi kunde ha aktiverat eleverna ytterligare.

"Uppskattar att ni tog med saker att visa."

"Inspirerande!"

"Bra innehåll."

"Bra att ni pratade så mycket om identitet."

"Fint att ni bjöd in barnen så mycket."

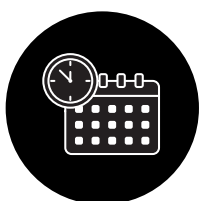
"Vad bra att ni var olika personer med olika bakgrund."

"Bra med normaliseringen."

Vi har även fått förfrågningar från skolor utanför vår målgrupp. Tre lågstadieskolor (ytterligare ca 400 elever) har vi haft möjlighet att besöka, men tyvärr ingen högstadielklass (på grund av tidsbrist). Även skolor utanför Lunds kommun har önskat att vi skulle besöka dem.

UTMANINGAR OCH LÖSNINGAR

Utmaningar som vi mötte under projektåret var att lärare inte hann planera vårt besök optimalt, att vi visste lite/ingenting om klassen vi skulle möta (och deras frågor), att det var svårt att aktivera klassen eller att klassen var för stökig. Attitydförändringar är något som tar tid.



Nå ut

Projektets största utmaning har varit att nå ut med erbjudandet i tid till skolorna. Vi har kontaktat rektorer och lärare via mail och telefon, skickat ut erbjudandet med kommunens nyhetsbrev till alla rektorer, skrivit om projektet på [JCL:s hemsida](#) och bitt lärare att rekommendera oss till kollegor. Sydsvenskan har även skrivit [en artikel](#) om vårt arbete. Om projektet får etableras kommer det också vara lättare att nå ut.



Frågorna

Vi visste inte på förhand vilka elever vi skulle möta. Inte heller kände vi till deras förkunskaper eller deras frågor. För att få en uppfattning om förväntad kunskapsnivå granskade vi flera olika läromedel i religionskunskap samt läroplanen. För att kunna svara på elevernas frågor förberedde vi oss genom att öka vår kunskap om judendomen och judar i Sverige. Vi valde att svara på frågorna ur ett personligt judiskt perspektiv och hålla oss kring våra fokusområden så mycket som möjligt. I några fall fick vi frågorna i förväg, men vi märkte att det hade en negativ inverkan på samtalet. Eleverna blev mycket passiva när de inte var tvungna att fråga oss muntligt.



Klassens fokus

Anledningen till passivitet i klassen har till största del berott på att eleverna varit dåligt förberedda. Det kan undvikas genom bättre planering, främst genom att lärarna får kunskap om projektet i tid. 6 av 17 skolor var oförberedda på vårt besök.

Stökiga klasser har också varit en utmaning. Det kan hanteras genom att på förhand stämma av med läraren om det finns elever med särskilda behov i klassen, om lärarna önskar att vi adresserar ett särskilt ämne, och om det förekommit antisemitiska incidenter/spänningar tidigare. Gruppstorleken bör diskuteras och planeras. Det är också viktigt att minst en lärare är med under samtalet och att läraren tar ansvar för elevernas beteende.



Utvärdering

En utmaning som vi inte kunnat lösa var att ta fram ett ordentligt utvärderingsunderlag från både lärare och elever. En vetenskaplig utvärdering och uppföljning är en förutsättning för att kunna ta reda på om vårt arbete har bidragit till bekämpande av antisemitism. Detta kräver samarbete med forskare på ett universitet. Projekttiden har tyvärr varit för kort för att kunna förverkliga det.



Incidenter

Under projektåret har det inträffat två incidenter. Den första med en elev som heilade, och den andra med en elev som uttryckte hat mot Israel. I bägge fallen har läraren informerats och sedan har ärendet följts upp av rektor på respektive skola. Det är viktigt att skolans utredning undersöker var beteendet kommer ifrån, om det finns underliggande antisemitiska strömningar eller om det handlar om något annat. Ett omfattande värdegrundsarbete är av största vikt, men vi anser att skolorna behöver vara mer förberedda på judehat och arbeta mer specifikt med de judiska frågorna.

Samtliga utmaningarna går att lösa genom fortsatt arbete och samtal i skolorna, kombinerat med ett samarbete med universitetet.

FORTSÄTTNING

Utöver utmaningarna som nämnts har vi identifierat två nödvändiga förutsättningar för att projektet långsiktigt ska kunna fortsätta arbetet mot antisemitism.



Långsiktighet

Projektet behöver drivas av, eller i samarbete med, en instans på kommunal eller regional nivå där minoritetsfrågorna redan är etablerade. Detta för att arbetet ska kunna fortsätta även om tidigare nyckelpersoner försvinner från projektet.

Utan dessa två förutsättningar kommer projektet inte kunna drivas långsiktigt.



Ekonomi

En projektledare behövs för att hålla samman arbetsgruppen, säkerställa kvalitet i samtalen samt hantera administrativa uppgifter. Sammantaget blir dessa arbetsuppgifter för stora för att kunna hanteras endast med ideellt engagemang.

Finansiering krävs för att kunna anställa en projektledare. Även finansieringen bör vara långsiktig och inte komma från kortare projektbidrag (tex MUCF).

SAMMANFATTNING

Under läsåret 2022-2023 har en arbetsgrupp inom Judiska Centret i Lund arbetat förebyggande mot antisemitism genom ett samtal i mellanstadieskolorna om arv, tradition, identitet och minoritetskap. Under året har vi träffat 1000 elever och

- arbetat förebyggande mot antisemitism genom att mänskliggöra något som kan uppfattas som en stereotyp grupp, samt skapat positiv nyfikenhet kring det judiska
- ökat kunskap hos både lärare och elever om den nationella minoriteten judar
- visat skolor och kommun hur det lagstadgade arbetet med minoritetsfrågor kan se ut
- lyft fram behovet av att inom skolan väsentligt bredda bilden av "juden", vilket utan tvekan bör inkluderas i den kommunala skolverksamheten
- uppmärksammat att lärare och rektorer behöver stärkas i hur de ska hantera incidenter när antisemitism eller judehat visar sig på skoltid
- stärkt den judiska gruppen genom att sänka tröskeln för engagemang, samt uppmanat till reflektion och öppenhet kring sin identitet
- stärkt de elever som tillhör ett folkslag (judar eller andra) genom att samtala om och uppmärksamma minoritetskap och identitet

Samarbete och kontinuitet framöver är nycklar för att fortsätta det arbete vi påbörjat.

All erfarenhet vi har fått genom att driva detta projekt vill vi ta till vara på inför framtida minoritetsinsatser. Det kommer endast vara möjligt om projektets grundstruktur finns inom en redan etablerad minoritetsarena, som t.ex. kommun eller region.



Judiska Centret i Lund (JCL)

LÄNKAR

Fullständiga adresser till länkarna i rapporten.

- Rapporten "Skolgårdsrasism, konspirationsteorier och utanförskap":
<https://malmo.se/download/18.4f363e7d1766a784af11a96d/1613644369102/Skolg%C3%A5rdsrasism,%20konspirationsteorier%20och%20utanf%C3%B6rskap%20,%20slutversion.pdf>
- Projektbeskrivning publicerad på JCL:s hemsida:
<https://www.jcl.se/2022/10/07/judiskidentitet-projektinfo/>
- Artikel i Sydsvenskan:
<https://www.sydsvenskan.se/2023-03-24/fragan-till-dalbyeleverna-har-ni-traffat-nagon-jude-tidigare>
- Film med exempel från en lektion:
<http://www.jcl.se/identitet/judisk-identitet-mucf.mp4>